

Uluslararası Hacı Bektaş Veli Sempozyumu Bildirileri

HACI BEKTAŞ VELİ
Güneşte Zerresinden, Deryada Katresinden

*dipnot

Bu Kitap

19-21 Ekim 2009 tarihinde, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde, TC Başbakanlık Tanıtma Fonu'nun desteği, Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı ve Alevi Kültür Dernekleri'nin işbirliği ve Alevilik Araştırma Dokümantasyon ve Uygulama Enstitüsü'yle Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin katkılarıyla gerçekleştirilen, "Doğumunun 800. Yılında Uluslararası Hacı Bektaş Veli Sempozyumu" bildirilerinden derlenmiştir.

© Dipnot Yayınları

ISBN: 978-975-9051-95-2

Sertifika No: 14999

Dipnot Yayınları 85

1. Baskı 2010 / Ankara

Kapak Tasarımı: Cafer Aslan

Baskı Öncesi Hazırlık: Dipnot Bas. Yay. Ltd.Şti
Baskı: Mattek Matbaacılık Bas. Yay. Tan. Tic. San. Ltd. Şti.
GMK Bulvarı No 83/32 Maltepe / Ankara

dipnot Yayınları

Selanik Cad. No: 82/32 Kızılay / Ankara
Tel: (0 312) 4192932 / Faks: (0 312) 4192532
Eposta: dipnotkitavebi@yahoo.com

HIRKA ALTINDA SİYASET: HACI BEKTAŞ VELİ ANMA TÖRENLERİ

Işıl Tombul¹

1.Giriş

Osmanlı'da kapanan ortodoks daire modern dönemde ulus devletin inşasında kullanılmış, din resmi ideoloji tarafından kurumsallaştırılırken devletin bir aygıtı hâline dönüşmüştür. Böylece Osmanlı'da kapanan ortodoksi ile ümmet tanımının, Cumhuriyet'te ise inşa edilen ulus kimliği ile yurttaş tanımının dışında kalan Alevilik, devletin Alevileri önce 'Sünnileştirme' sonra kendisinin istediği biçimde 'Alevileştirme' politikaları karşısında kimlik direnişiyle günümüze kadar gelen bir sorun olmuştur. Özellikle 80'den sonra dinî-politik söylemin değişimine uğraması ve Türk-İslam sentezinin resmi ideoloji hâline gelmesiyle birlikte Aleviler, kendi kimliklerine yönelik tehditler karşısında kendi söylem alanlarını yaratmaya çalışmışlardır. Medyanın ve küresel düzeyde yükselen kimlik politikalarının da sürece olan etkisiyle Alevilik yeni bir siyasallaşma sürecine girmiş, bu süreçte resmi ideolojinin Alevileri tanımlamasının yanı sıra Alevilerin kendilerini tanımlama süreci de başlamıştır. Ancak, sesini yükseltmeye başlayan Alevilik ile birlikte egemen söylem de Alevileri bir an evvel söylem alanına dâhil etme çabası içine girmiştir. Egemen ideoloji yükselen dinî ve etnik kimlik söylemlerinin ortasında Hacı Bektaş Veli'yi yeniden keşfetmiştir. Bundan böyle egemen ideoloji törenlerde yasaklayıcı olmak yerine, törenlere katılıp söylemleriyle 'Ali'nin meydanını' yeniden inşa etmeye çalışacaktır. Böylece Hacı Bektaş Veli Anma Törenle-

¹ Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo Televizyon AB)

rinde devletin varlığı 80 öncesindeki yasakçı müdahaleden 80 sonrası söylemsel müdahaleye geçince tartışmalar da söylem alanında kendini göstermeye başlamıştır. Bu söylem sürecinin bireylere yansıtılmasında ortodoksi zemininde işleyen haber söylemi nedeniyle devletin diğer bir ideolojik aygıtı olan medyanın önemli bir rolü vardır. Görülecektir ki; özellikle merkez ile muhafazakâr medya aynı haberi her ne kadar farklı yönlerden ele alsalar da, Aleviliği egemen söylem içinde değerlendirmektedirler. Böylece iktidarın söylem alanı dinî bir törende medya aracılığı ile gündelik yaşamda yeniden üretilmiş olmaktadır.

2.Gelenekselden Moderne Egemen Söylemin Kutsadıkları

Bugün Alevilik, devletin sorunu ele almaya başlamasıyla birlikte tanımlama ve temsil tartışmaları arasında kalmakta; Aleviliğin tanımlanma sürecinde siyaset ve medya üzerinden [üretilen] söylemlerin ortodoksi çatısı altında biçimlendiği görülmektedir. Egemen söylemin biçimlendiği Osmanlı'da kurulan ortodoks yapı Cumhuriyet'te ulus devletin inşasında kullanılınca, modern dönemde de Aleviler aynı zemin üzerinde değerlendirilmiştir. Bu nedenle günümüzde Aleviliğin nasıl bir zemin üzerinde değerlendirildiğini anlayabilmek için Osmanlı'da kapanmaya başlayan İslam dairesinin ve ortodoksinin kuruluşu üzerinde durmak gerekmektedir.

Osmanlı'da XVI. yüzyılın ilk yarısında ortodoksinin çok açık olmadığı görülmektedir. Her ne kadar devlet kendisini Sünni olarak adlandırsa da bu Sünnilik henüz belirgin bir biçime ve tanımlanmış bir dogmaya sahip değildir. Sünniliğin şeriat temelinde resmi öğreti olarak kurumsallaşması Kanuni Sultan Süleyman döneminde tamamlanacaktır². Ancak, öncesinde Yavuz Sultan Selim döneminde çizilmeye başlanan ortodoks dairenin kendini Safevî tehdidi ile Şii ortodoksi karşısında konumlandığı görülmektedir. Bu amaçla Yavuz döneminde birçok ferman, fetva ve risalelerde Safevî yanlısı Kızılbaşların, diğer deyişle "ötekî"nin tarifi yapılarak İslam dairesi içine girenler be-

² Fleischer ve Imber'den akt. Markus Dressler, "Inventing Orthodoxy: Competing Claims for Authority and Legitimacy in the Otoman-Safavid Conflict", *Legitimizing the Order : The Ottoman Rhetoric of State Power*, Karateke, Hakan T. (Author) Reinkowski, Maurus (Author), Publisher: Brill, N.H.E.J., N.V. Koninklijke, Boekhandel en Drukkerij, 2005, s.160.

lirginleştirilmeye çalışılmıştır. Özellikle bu dönemde “Müftü Hazma Efendi’nin Fetvası”³ ve “Şeyhülislam İbni Kemal’in Risalesi” ile defter olunan Kızılbaşlara⁴ yönelik katliamlar da meşru bir zemine oturtulmuştur. Çizilip tanımlanan bu daire içinde sınırları resmi olarak belirlenmiş bir din çerçevesinin dışına çıkmak, Tanrı’dan evvel siyasal erki karşısına almak demektir. Artık din devlet tarafından kurumsallaştırılıp dogmalaşmaya başlamıştır denebilir.

Kanuni döneminde ise Ebussuud Efendi’nin şeyhülislamlığa atanmasıyla verilen yazılı fetvalarla Sultan’ın hükmü de etkinleştirilmiş oldu⁵. Böylece Tanrı’nun yeryüzündeki gölgesi, Muhammed’in de vekili olan sultan⁶ ya da diğer deyişle siyasal erk, Kanuni’nin kanunlarıyla da bu sıfatı arştan arza indirerek iki cihanın yönetimini bir tahtta birleştirebilmiştir. Görülmektedir ki Yavuz Sultan Selim döneminde Safevî tehdidi nedeniyle iktidarın korunması amaçlı başlayan İslam dairesinin çizimi, diğer deyişle ortodoklaşma süreci, Kanuni döneminde tamamlanmıştır. Artık bundan sonra modern dönem de dâhil olmak üzere dini farklılıklar bu çemberin içinde olup olmamakla değerlendirilecektir.

Modern Aleviler Osmanlı asimilasyonuna direnen XVI. yüzyıldan sonraki post-Kızılbaş çevrenin mirasçıları oldukları için Osmanlı’da ortodoksi tarafından dini saptırmakla suçlanırlarken, modern dönemin şovenist milliyetçileri tarafından devleti yıkmakla suçlanmışlardır; diğer bir deyişle, aktörler değişse de roller değişmemiştir⁷. Bu nedenle geleneksel dönemdeki katliamlar da yalnızca aktörlerin değişmesiyle devam etmiş, Osmanlı’daki fetvaların modern dönemdeki katliam bildirimleri ile aynı çerçeveye sahip olduğu görülmüştür. Gerek geleneksel gerek modern dönemdeki metinler önce kimlere seslendirildiği (Müslümanlar, din kardeşleri, Mü’minler vb.) ile başlamakta, ötekileştirilen grubun ötekileştirilme gerekçeleri sıralanmakta (Os-

³ Fetvayı Tekindağ’dan akt. Fuat Bozkurt, *Toplumsal Boyutlarıyla Alevilik*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2005, ss.67-68.

⁴ Bozkurt, a.g.y., 2005, ss.68-69.

⁵ Dressler, a.g.y., 2005, s.162.

⁶ J.D.Norton, “The Turks and Islam”, *World’s Religions: Islam*, Clarke, Peter (ed), Routledge, 2000, s.88.

⁷ Dressler, a.g.y., 2005, s.173.

manlı'da dine küfür, modern dönemde genellikle camiye saldırma provokasyonu), seslenen kesimin bu sayılan gerekçelerden dolayı davaya katılması gerektiği [vurgulanmakta ve metin] Allah'ın kendilerine yardım edeceği ve ödüllendireceği (şehitlik) [belirtilerek] bitirmektedir.*

Din ile politik gücün birbirine bağlılığı nedeniyle resmi din dışında kalanlar, dinî otoriteden önce siyasi otoriteyi karşılarında bulmuşlardır⁸. Böylece Aleviler ve iktidar arasındaki ilişki eşit yurttaşlık üzerinden değil; Osmanlı'daki ortodoksi-heterodoksi ilişkisinin modern siyaset zemininde ulus devlete içkin sorunlar çerçevesinden devam ettiği bir anlayış üzerinden işlemiş; kısacası, geleneksel dönemden kalan dinî-politik miras modern dönemde de kendini göstermiştir. Modern dönemin söylemi de bu çerçevede kurulacaktır.

Modernist dönemde bireyin pozitivizm ile doğa, laiklik ile Tanrı karşısındaki konumu her türlü aşkınsallığın reddini beraberinde getirmiştir⁹. Artık din görünürde devletin tahtını paylaşan değil, modern dönemin homojenize etme mekanizması içinde çalışan bir ideolojik ajandır. Althusser Fransız Devrimi'nin kilisenin iktidarını kaldırırken yerine medya, din, aile vb. yeni ideolojik aygıtları yarattığını vurgular¹⁰. Devlet ideolojisi; din, hukuk, ahlak, siyaset, medya gibi ideolojik aygıtlarını, sınıf egemenliğini, baskı araçlarını, kendi ideolojisinin yeniden üretimi için özsel değerleri (liberalizm, ekonomizm, hümanizm, milliyetçilik) özetleyen bir sistem içinde toplar¹¹. Böylece modern dönemin merkezi yapılanması içinde din, iktidarın ideolojik bir aygıtı hâline dönüşünce, egemen ideoloji laiklik söylemi altında dini kullanmaya örtülü olarak devam [eder.]

* 1978 Sivas Katliamı bildirisini için bkz. Zeki Coşkun, *Öteki Sivas*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1995, s.298-299; 1993 Sivas Katliamı bildirisini için bkz. Coşkun, *a.g.y.*, s.364. Ayrıca 1978 yılının Nisan ayında Malatya, Eylül ayında Sivas, Aralık ayında Maraş; 1980 yılının Temmuz ayında Çorum Katliamları için bkz.Fuat Bozkurt, *Çağdaşlaşma Sürecinde Alevilik*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2006, ss.109-140.

⁸ Burhan Oğuz, "Anadolu Aleviliğinin Kökenleri", *Alevilik Üstüne Ne Dediler*, Der.Cemal Şener, Ant Yayınları, İstanbul, 1990, s.268.

⁹ Hasan Bülent Kahraman, *Postmodernite ile Modernite Arasında Türkiye*, Everest Yay., İstanbul, 2004, s.2.

¹⁰ Louis Althusser, *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, Çev.Alp Tümertekin, İthaki Yay., İstanbul, 2003, ss.176-179.

¹¹ Althusser, *a.g.y.*, s.58.

Modernist felsefenin getirdiği örgütlemeci ve denetlemeci merkezi otoritenin Fransız Devrimi ile birlikte siyasallaşarak ulus devlete dönüşmesi, burjuvazinin siyasal erki kazanmasını ve parlamentarizmin gelişmesini sağlamıştır. Ancak; parlamentolar zamanla belli kesimin denetimine geçen kurumlar hâline gelince, bireyler devlet ve otorite karşısında sadece bir dizi hakka sahip olan yurttaşlara dönüşmüştür. Bu süreç “öteki”nin siyasetini yok sayar; çünkü merkezi otorite için önemli olan yurttaşdır¹². Devletin burada kutsadığı yurttaşın sınırları tanımlanmıştır. Osmanlı’daki ortodoks çemberden gelen ümmet Cumhuriyet ile birlikte yurttaşa dönüştüğünde bu tanımlamanın yine ötekinin varlığını yok sayan bir çember içinde devam etmesi söz konusudur. Kısacası, ortodoksi ulus devletin inşasında önemli bir görev ve sahiptir.

Cumhuriyet ile [birlikte] din, modern ulus yaratmak için bir yandan tasfiye edilirken diğer yandan yapıştırıcı bir üst kimlik olarak ulusun inşasında kullanılmıştır¹³. Cumhuriyet [bir yandan] kendi tanımladığı Sünni-Hanefi Müslümanlığı yurttaş olmanın temel harcı hâline getirirken diğer yandan modern burjuva devletin homojenleştirme politikaları önündeki engelleri de yine Diyanet, İlahiyat Fakülteleri, İmam-Hatipler ve zorunlu din dersleri gibi araçlarla aşmaya çalışmıştır¹⁴. Cumhuriyet ile önce Şeyhülislamlık yerine Diyanet kurulmuş¹⁵ ve daha sonra bu kuruma 82 Anayasası’nın 136. maddesi ile “laiklik ilkesi doğrultusunda milletçe dayanışma ve bütünleşme görevi” verilmiş, yine aynı Anayasa’nın 24.maddesi ile zorunlu din dersleri gelmiştir. Görülmektedir ki, merkezi yapılanma ulusal dayanışma için dini her an kullanmaya hazır hâlde tutmuştur. Ancak, merkezi otoritenin sistem içinde ulaşamadığı boşluklar her zaman olacaktır ki bunların görünür hâle gelmesi yine modern dönemin getirileri olan

¹² Kahraman, *a.g.y.*, ss.4-6.

¹³ Erdoğan Aydın, “Cumhuriyetin Kuruluşunda Din Devlet İlişkileri ya da Türk ve Sünni Bir Ulusun İnşası”, *Pir Sultan Abdal*, S.30, Ocak 1999, ss.17-19.

¹⁴ Ayhan Yalçınkaya, “Cumhuriyet Alevilerin Karşılıksız Aşkı mı?”, *Birgün*, 03.11.2008

¹⁵ Markus Dressler, “Alevi Geleneğinin Dinsel Boyutları”, *Bilgi Toplumunda Alevilik*, Haz.İbrahim Bahadır, Çev.Aydın Ayhan, Hasan Coşkun, Bielefeld Alevi Kültür Merkezi Yayınları, Genç Ofset, Ankara, 2003, s.22.

kentleşme, örgütlenme, eğitim vb. ile ortaya çıkıp egemen ideolojinin yurttaş tanımına müdahaleye dönüştüğünde, modern devlet bu yapıları kendi söylem alanı içinde harç etmenin yollarını arayacaktır. Bu süreç 80'lerden sonra kendini fazlasıyla hissettirmeye başlamıştır.

3. Modernden Postmoderne Egemen Söylemin Kutsamaya Çalıştığı Alevilik

60'lı ve 70'li yıllarda Alevilerin kırsaldan merkeze göçleri siyasal alanda görünür hâle gelmelerini sağlamıştır¹⁶. Geleneksel dönemde mezheplerin birer siyasal parti işlevi görmesinden¹⁷ dolaydır ki Alevilik, kentleşme süreci içinde arkaik olarak Safevîlerden bu yana getirdiği siyasal kimliğini, Cumhuriyet'te de Osmanlı'dan kalmış olan ortodoksinin karşısında bulmuştur.

60'lı yılların sonuna doğru yükselen "Tanrı Dağı kadar Türk, Hıra Dağı kadar Müslüman"¹⁸ biçiminde sloganlaşmış dinî ve etnik ayrımcı ideoloji kendini Komünizm karşısında konumlandığından, ortodoks solcu kimliğe sahip olanlara da Türk ve Müslüman olma seçeneğini bırakmamıştır. "3K tehdidi" (Kürt, Kızılbaş, Komünist) böyle bir zeminde ortaya çıkmış, 70'lerin ikinci yarısından [başlayan ve] 80 darbesine giden süreçte kentlerde katliamlar yaşanmıştır.

80'den sonra kimlik politikalarının dünyada egemen söylem haline gelişi, özellikle dinî ve etnik kimliklerin hareketlenmesine neden olmuştur. Bu dönemde Kahraman'ın vurguladığı iki önemli gelişme vardır: Biri dinin yükselişi, diğeri ise İslam'ın siyasallaşmasıdır¹⁹. Bu gelişmelerin Türkiye'deki yansımaları, resmi ideolojinin Türk-İslam sentezini uygulamaya başladığı bir zeminde kendini fazlasıyla hissettirmiştir.

80'den sonra Türkiye'nin dinî-politik söylemi tekrar tanımlanmıştır²⁰. Sol eski gücünü yitirmiş, kamusal alan apolitikleştirilirken İslami

¹⁶ Irene Melikoff, *Hacı Bektaş Efsanesinden Gerçeğe*, Cumhuriyet Kitap Kulübü Yayınları, İstanbul, 1999, s.332.

¹⁷ Emre Kongar, *Tarihimizle Yüzleşmek*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2006, s.11-22.

¹⁸ Bozkurt, *a.g.y.*, 2006, ss.102-104.

¹⁹ Kahraman, *a.g.y.*, s.58.

²⁰ Vorhoff'tan akt. Markus Dressler, "The Modern Dede Changing Parameters for Religious Authority in Contemporary Turkish Alevism", *Speaking for Islam* :

kurumlar askerî elit tarafından desteklenmiş, asker ve 80 sonrası yönetime gelen Özal tarafından kullanılan Türk-İslam sentezi ile kamusal alandaki dinî simgelerin görünürlüğü artmıştır. Türk kimliğini evrensel İslam kimliği ile birleştirmeyi amaçlayan bu ideoloji, Kemalizm'i dinî ve etnik ayrılıklara yöneltilmiş milliyetçi muhafazakâr ve modernist bir anlayışla yeniden tanımlamaya çalışmıştır. Sünni inanca göre şekillendirilmiş zorunlu din dersleri ile Alevi köylerine cami yapımları bu dönemin politikasının görünür uygulamaları olmuştur²¹.

Bu dönemde özellikle yükselen İslamcılık Aleviliği de harekete geçirmiştir. 1989 Mart'ında Alevi ve Sünni entelektüeller tarafından kolektif olarak hazırlanan ve Şubat 1990'da basılan Alevi Bildirisi yayımlanmış²², 90'ların başından itibaren basında yazı dizileri çıkmış; bu diziler Alevilik konusu her gündeme geldiğinde "Aleviler ne istiyor?" ya da her seçim öncesinde "Aleviler kime oy verecek?" başlıklarıyla günümüze kadar çıkmaya devam etmiş; yayınlar artmış; özel radyo ve televizyonların açılmasıyla toplum içindeki "ötekiler" kendilerine yer bulabilmiş; kısacası, Alevilik kamusal alanda önemli bir görünürlüğe sahip olmuştur. 80'lerin sonu ve 90'ların başındaki bu hareketlenmeyle Alevilik "uyanmış"²³ ya da "yeniden doğmuş"²⁴, ancak Aleviler medya ve örgütler ile konuşmaya başlamış gibi görünseler de iktidar ile girilen her diyalogun bir monoloğa dönüştüğü görülmüştür.

Türk-İslam sentezinin uygulanmasıyla devlet eliyle gelen uygulamaların, iktidara göz dikmiş bir siyasal İslam'ın, Sivas Katliamı'nda Alevi toplumunun ileri gelenlerin saldırıya uğramasının ve hatta sal-

Religious Authorities in Muslim Societies, Krämer, Gudrun (Editor) Schmidtke, Sabine (Editor), Brill Academic Publishers, Leiden-Boston 2006, s.275.

²¹ Dressler, a.g.y., 2006, s.275.

²² Tahire Erman, Emrah Göker, "Alevi Politics in Contemporary Turkey", *Middle Eastern Studies*, Vol.36, No.4, October 2000, ss.99-100.

²³ Martin van Bruinessen, "Kurds, Turks and the Alevi Revival", *Middle East Reports*, Summer 1996, http://www.let.uu.nl/~Martin.VanBruinessen/personal/publications/Alevi_revival.htm; Reha Çamuroğlu, "Türkiye'de Alevi Uyanışı", *Alevi Kimliği*, Ed. T. Olsson, E.Özdalga, C.Raudvere, Çev.Bilge Kurt Torun, Hayati Torun, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2003,s.96; Karin Vorhoff, "Türkiye'de Alevilik ve Bektaşilikle İlgili Akademik ve Gazetecilik Nitelikli Yayınlar", *Alevi Kimliği*, Ed.T.Olsson, E.Özdalga,C.Raudvere, Çev.Bilge Kurt Torun, Hayati Torun, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2003, s.33.

²⁴ Dressler, a.g.y., 2003, s.19.

dırınların özel kanallardan (RTÜK'ün de henüz olmadığı bir dönemde) anında verilmesinin de etkisiyle Alevi toplumsal bilincinde bir travma yaşanmıştır. Olaylardan sonra yükselen "örgütlenme" ve "hareketlenmelerin çoğalması"²⁵ bu travma ve beraberinde gelen direnişin önemli bir göstergesi olurken, ortaya çıkan örgütlenmeler de postmodern dönemdeki temsil siyaseti içinde önemli bir işleve sahip hâle geleceklendir. Dinî kimliklerin rahatça ifade edilmesiyle bugün Aleviliğin temsilinde söylem üreten bir konumda olan örgütlenmeler, iktidar ve iktidarın henüz kutsayamadığı bir alanın arasındaki söylem savaşı içinde önemli birer taraftırlar.

Kentte hemşehrilik dernekleri ile başlayıp din temelli oluşumlara dönüşen örgütlenmeler çok farklı temsillerde ortaya çıkmıştır. Melikoff Alevilerin kurumsallaşmalarını şöyle bölümlendirir: Kemalist eğilimli ve Rumeli Bektaşilerinin geleneksel mirasçısı olan Hacı Bektaş dernekleri; merkez yönetimin yanında yer alan CEM (Cumhuriyetçi Eğitim Merkezi) dernekleri; eski solcular tarafından kurulan Pir Sultan dernekleri; solcu, sosyalist, Kemalist ve Kürt yanlısı gibi çeşitli eğilimlerde olan Avrupa kökenli dernekler²⁶.

Örgütlerin çoğaldığı, dinî ve etnik temsillerin yükselişe geçtiği bu dönemde egemen söylemin Alevilik parametresinde de değişim yaşanmıştır. Bunun en önemli nedeni bu dönemde yükselen Kürtçü ve İslamcı akımlar olmuştur. Alevilik egemen söylem içinde tehditlere karşı kullanılacak bir biçim olarak "öz Türk" ve "öz Müslüman" olarak egemen söylemce sahiplenilmiştir. İrat-90'larda Kürtçü ve İslamcı tehditler karşısında kullanılan bu tanımlamaların yaklaşık bir asır önce Jön Türkler tarafından Ermeni tehdidine karşı kullanıldığına dikkat çekmektedir²⁷. 70'lerde 3K tehdidi (Komünist, Kürt, Kızılbaş) içinde olan Aleviler artık, demokratik, eşitlikçi, ilerici, Kemalist, hoş-

²⁵ Bkz. Bruniessen, *a.g.y.*; Bozkurt, *a.g.y.*, 2006, s.151; Çamuroğlu, *a.g.y.*, ss.97-98; Krisztina Kehl-Bodrogi, "Almanya'da Alevi Din Politikası ve Din Dersleri Konusu", *Bilgi Toplumunda Alevilik*, Haz.İbrahim Bahadır, Çev.Aydın Ayhan, Hasan Coşkun, Bielefeld Alevi Kültür Merkezi Yayınları, Genç Ofset, Ankara, 2003, s.185.

²⁶ Melikoff, *a.g.y.*, s.334.

²⁷ Ali Murat İrat, "Toplumsal Belleğin Yitişi", *Radikal* 2, 25.03.2007.

görülür, Cumhuriyetçi, anti-şeriatçı olarak tanımlanmaya başlanmıştır²⁸.

90'ların başında henüz mürekkebi kurumamış olan Alevi Bildirisi ile sesini çıkarmaya başlamış [olan]Alevileri denetlemek ve Alevileri de Kürtçü ve İslamcı akımlara karşı kullanmak için Horasanlı Türk kökeni, mistik Müslümanlığı, Yeniçerilerle olan bağı gibi özellikleri dolayısıyla resmi ideolojinin Türk-İslam sentezini kurabileceği bir figür olarak Hacı Bektaş'tan daha güzel bir örnek olamazdı. Böylece Hacı Bektaş Veli, yeni siyasallaşma sürecinde yeniden keşfedilmiştir.

4. Törenler ve Siyaset

30 Kasım 1925 tarihli "Tekke, Zaviye ve Türbelerin Kapatılmasına İlişkin Kanun" ile kapanan Hacı Bektaş Dergâhı, Vakıflar İdaresi'nin gözetimine ve korumasına bırakılmıştır. Dergâh, 1950'de iktidara gelen Demokrat Parti'nin bazı türbeleri ziyarete açma girişimiyle restore edilmeye başlanmış, restorasyon çalışmaları 1963'te tamamlanmış ve dergâh 16 Ağustos 1964'te müze olarak açılmıştır²⁹. Bu tarihten beri her yıl 16-18 Ağustos tarihleri arasında Hacı Bektaş Veli Anma Törenleri düzenlenmektedir.

Hacıbektaş Turizm Derneği tarafından düzenlenen törenlerde ilk başta Hacı Bektaş Veli'nin dinî tarafından çok ilçenin turizm yönünden tanıtılması söz konusu olmuştur. Diğer bir deyişle, törenler Türkiye'nin herhangi bir yerinde yapılacak festivaller gibi düzenlenmekte, Alevi-Bektaşî kültürüne yönelik bir içeriği olmamaktadır³⁰. Ancak, Hacıbektaş Turizm Derneği'ndeki yönetim değişikliğiyle 1974'ten sonra radikal uygulamalar da başlamıştır. 1974'e kadar Hacı Bektaş Veli İlahiyat Fakültesi hocaları tarafından, Anadolu'da Türklüğü ve İslamiyet'i yayan bir tarikat şeyhi olarak gösteriliyor; semah [dönülmüyor]; yalnızca folklor ekipleri gösteri yapıyor; TSK bandosu tara-

²⁸ Aykan Erdemir, "Tradition and Modernity: Alevis' Ambiguous Terms and Turkey's Ambivalent Subjects", *Middle Eastern Studies*, Vol. 41, No. 6, 937 – 951, November 2005, ss.938-939.

²⁹ Mehmet Önder, "30 Yıllık Bir Hatıra: Hacı Bektaş Dergâhı Nasıl Açıldı?", *Hacı Bektaş Veli Dergisi*, S.1, 1994, ss.35-39, http://www.hbektasveli.gazi.edu.tr/dergi_dosyalar/01-35-39.pdf, erişim 2009-12-01

³⁰ Kelime Ata, "'Sema'dan 'Semah'a'", *Pir Sultan Abdal*, S.50, 2002, s.24

fından konser veriliyor; kısacası, törenler Türkiye'nin herhangi bir yerinde olabilecek bir festival [gibi düzenleniyorken] 1975'te ilk kez semah gösterisi yapılmış, sanatçı ve aydınlarla temas kurulmuş, programın içeriği festivale uygun olarak düzenlenmeye başlanmış, basın da Hacı Bektaş Veli ile ilgili yazılara yer verilmiş, TRT'de program yapılmış, Hacı Bektaş Veli üzerine araştırma yapan yabancı araştırmacılar davet edilmiştir. Ancak görülmektedir ki, dernek etkinlikleri yaparken dönemin siyasal koşullarına göre törenlere müdahaleler de değişmiştir: 1976'da Ruhi Su, Rahmi Saltuk, İsmail İpek programdan çıkarılmış; aynı yıl dönemin valisi, Dernek Başkanı Nafiz Ünlüyurt'a "Siz kim oluyorsunuz da Hacı Bektaş Veli'yi anyorsunuz." demiş; politik çatışmaların doruğa çıktığı 1977'de tiyatro oyunu olarak gösterilmek istenen Görgü Cemi kaymakamlık tarafından sakıncalı bulunmuş; düzenleyici dernek engellemeleri protesto ederek törenlerden çekilmiş³¹, iktidardaki sağ kanat hükümet Pir Sultan Abdal gösterisini yasaklamış; bazı ozanların çıkmasına engel olmuş ve yoğun askeri önlemler alınmıştır. 1978'e gelindiğinde ise Ecevit hükümetinin başa geçmesiyle koşullar tamamen değişmiş; Pir Sultan Abdal gösterisine izin verilmiş; ozanların seçimine ve ne söyleyeceklerine karışılmamış; sadece gerekli sayıda ekstra polis trafik kontrolü için hazır edilmiştir. [Törene katılması beklenen] Ecevit gelemeyince yerine üçten az olmamak üzere bakanlarını yollamış, ancak onlar da Hacibektaş'ta birbirleri ile vaat yarışına girmişlerdir³². 1980-83 arasında törenler tamamen kaymakamlık tarafından yapılmış, 1983'ten sonra ise [sovrumluluk] Hacibektaş Belediyesi'ne devredilmiştir³³.

1983'te ANAP Genel Başkanı sıfatı ve daha sonra da Cumhurbaşkanı sıfatı ile Turgut Özal Hacibektaş'ı ziyarete gitmiş ancak, etkinliklere katılmamıştır³⁴. Özal ilk defa 1990'da Cumhurbaşkanı statüsünde bir devlet adamı olarak törenlere mesaj göndermiştir³⁵. Cumhurbaşkanı

³¹ Ata, a.g.y., ss.5-29.

³² Norton, a.g.y., 1983, s.82.

³³ Ata, a.g.y.,s.30.

³⁴ Hüseyin Özalp, "Siyasetçiler Hacibektaş'ta buluşuyor", *Sabah*, 15.08.2003.

³⁵ Ata, a.g.y.,s.30.

karı Süleyman Demirel ise anma törenlerine ilk kez 1994 yılında, devletin en tepesindeki kişi olarak katılmıştır³⁶.

1990'da Hacı Bektaş Veli Törenlerinin Kültür Bakanlığı'nca resmi olarak düzenlenmeye başlanıp uluslararası etkinlik hâline getirilmesiyle birlikte devletin siyasi ve ideolojik yönlendirmesinin de arttığı görülmektedir³⁷. Resmi ideolojiye uygun olarak Hacı Bektaş Veli ve diğer Alevi büyükleri Türk kültürü için mücadele eden ulusal kahramanlar olarak sunulmuştur³⁸. Bu dönemde törenlere, aydınlanmacı Ortaçağ Anadolu ruhundan sapan ve Aleviliği şeriatçı İslam ile barış içinde bir arada yaşamaya mahkûm tutan bir anlayış [egemendir.]³⁹. Yönlendirmeler; Hacı Bektaş Veli düşüncesinin özünden kopararak yorumlanması, Alevilik ile ilgili panellere yol için mücadele etmiş araştırmacıların yerine İmam Hatip ve İlahiyat kökenli kişilerin ve Diyanet'ten isimlerin çağrılması gibi [tercihler etrafında] yoğunlaşmaktadır. Bunun üzerine 1991'deki törenlerde, Türkiye'den 10'u aşkın dernek ile Almanya'da kurulu 35 üye derneğiyle Alevi Bektaşî Dernekleri Federasyon Başkanlığı, yurtdışındaki bazı dernek yöneticileri ve yola emek vermiş kişilerce bir toplantı düzenlenip bildiri hazırlanmıştır. Bildirideki temel istek, devletin törenleri yönlendirmekten vazgeçmesidir⁴⁰.

Resmi ideolojinin 70'lerdeki yasakçı tavrı ve 80 ve 90'lardaki Türk-İslam müdahalesi 2000'lerde yerini Aleviliği içselleştiren bir söyleme bırakacaktır ki bu söylemin 90'lardaki Türk-İslam sentezinden en önemli farkı, Alevilik içindeki öğeleri kullanarak resmi ideolojiye eklemleme çabasında olmasıdır. Artık egemen ideoloji söylemlerini harçten değil, üzerinde hırkayla 'meydan'dan kurmaktadır.

³⁶ Özalp, a.g.y.,2003.

³⁷ David Zeidan, "The Alevi of Anatolia", *Middle East Review of International Affairs*, Vol. 3, No. 4, December 1999, s.78.

³⁸ Kehl-Bodrogi'den akt. Zeidan, a.g.y., s.81.

³⁹ Esat Korkmaz, "Hacıbektaş'taki Yürek Vuruşları", *Nefes*, S.35, Eylül 1996, s.7.

⁴⁰ Cemal Şener, *Alevi Sorunu Üstüne Düşünceler*, Ant Yayınları, İstanbul, 1994, ss.,105-106.

5.Medyadan 'Meydan'a Bakış

Egemen söylemin yeniden üretiminde medyanın önemli bir payı vardır. Bu amaçla, [yani] ortodoks söylemin Aleviler üzerinden nasıl kurulduğunu göstermek için 2008 yılındaki 45. Ulusal, 19. Uluslararası Hacı Bektaş Veli Anma Törenleri için yapılan haberleri [içeren] bir örneklem [oluşturulmuştur.] 17.07.2008–26.08.2008 tarihleri arasında kalan dönemde törenlerden önce, törenlerde ve törenlerden sonra farklı eğilimlerdeki *Zaman*, *Radikal* ve *Birgün* gazetelerinin ağ sayfalarında çıkmış haberlere betimsel söylem analizi yapılmıştır. Gerek siyasetçilere yönelik protestolar gerekse örgütlerin törenlerin düzenlenmesi konusunda belediye tarafından baypas edilme tartışmaları nedeniyle, 2008 yılındaki törenlerin başlangıç, gelişme ve sonuca yönelik olarak medya üzerinden söylem süreci incelenmiştir.

5.1.'Meydan'dan Önce

Törenler başlamadan evvel yapılan haberlerde meydan için zeminin hazırlandığı görülmektedir. Diğer deyişle meydan, meydana varmadan biçimlenmeye başlamaktadır.

Törenlere yönelik ilk haber törenlerden bir ay önce *Zaman*'ın "Cumhurbaşkanı Hacıbektaş'a gelmeyi arzu ediyor"(17.07.2008) başlıklı haberi ile verilmiştir. Hacıbektaş Belediye Başkanı Ali Rıza Selmapakoğlu'nun Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ü törenlere davet etmesi konusunu işleyen haberde, gerek konunun başlığa taşınmasından gerek törenlerden bir ay önce haber yapılmasından, Gül'ün katılımına önem verildiği görülmektedir.

"Bazı dernekler, Alevileri AB fonları için 'İslam dışı' göstermeye çalışıyor" (12.08.2008) başlıklı haberde, muhafazakâr duruşlu *Zaman* temsil siyasetini başlığa taşıırken Aleviliği nasıl görmek istediğini de Belediye Başkanı Ali Rıza Selmapakoğlu'nun demeçleri üzerinden [açık etmektedir.] Habere Selmapakoğlu'nun "Alevilik İslam dışıdır" düşüncesindeki derneklere bu yıl da prim vermeyeceklerini belirten ifadesiyle giriş yapılmaktadır. Gazetenin sözlü bir alan olmasından dolayı Aleviliği kendi ideolojisince biçimlendirme çabası, Selmapakoğlu'nun İslam ve Aleviliği ilişkilendirdiği söylemleri üzerine vurgu yapılmasında görülmektedir. Aleviliğin [bütünüyle İslam içi olduğunu vurgulayan ifadeler] şöyle sıralanabilir: "Aleviliğin İslam

dışında başlı başına bir dinmiş gibi gösterilmesi, örgütlerin AB'den azınlıklara verilen yardımı alma amacından ibarettir ve Türkiye ile Aleviler için çok tehlikelidir; Hacı Bektaş Veli'nin Peygamber'e ve İslam'a bağlılığından en küçük bir şüphe yoktur; Alevilere en büyük zararı verenler "Ali'siz Alevilik"i temsil ettiği iddia edilen örgütlerdir; Hacı Bektaş Veli "Allah, Muhammed, Ali" üçlemesini sık kullanan bir inanç önderidir; törenler Anadolu İslamiyeti'nin temsilidir; Hacı Bektaş ünlü bir İslam düşünürüdür; Alevilerin yüzde 90'ı Aleviliği İslam içinde kabul etmiştir." Böylece Aleviliğin resmi ideoloji içindeki sınırları çizilmektedir. Diğer yandan haberde Selman-pakoğlu'nun "Tüm partilerden rica ediyoruz, buraya siyaset sokmayın" biçimindeki, bütün siyasi partilere seslenen sözü, sadece sol partilere yönelikmiş gibi "...törenlerde her yıl gövde gösterisi yapan sol partilere de şu ricada bulunuyor" denildikten sonra verilmiştir. Davetliler arasından yalnızca Gül ve Erdoğan'ın adları verilerek ikisinin gelişi için halkın sevgi gösterisinde bulunacağı da vurgulanmaktadır.

Liberal duruşlu *Radikal*'in "Hacı Bektaş törenleri yarın başlıyor" (15.08.2008) başlıklı haberinde Gül'ün [töre]katılacağı, Baykal'ın ise geçen yıl olduğu gibi katılmayacağı bilgisinin verilmesi "Alevilerin oy vermedikleri katılıyor, oy verdikleri katılmıyor" biçiminde bir okumayı [işaret etmektedir.] Belediye Başkanı ile Alevi örgütleri arasında son birkaç yıldır devam eden tartışmalar nedeniyle, törenlerin yine "ayrılık" gölgesinde geçeceği iki kez tekrar edilmektedir.

"Alevi örgütleri yine bölündü" (*Radikal*, 11.08.2008) haberinde başlıktan başlanarak "birbiriyle sürekli kavga eden Aleviler" profili çizilmektedir. Girişte törenlerin bu yıl da bölünmüşlük ve tartışmaların gölgesinde yapılacağından bahsedilmektedir. Örgütler için "konuşturulmayan" Alevi örgütleri tanımlaması yapıp konuşturulmadıkları üzerinde turnakla vurgu yapılmış, hem örgütlerin hem de Belediye Başkanının [sözlerine yer verilmiştir.] Alevi Bektaş Federasyonu Başkanı Ali Balkız ve Pir Sultan Abdal Dernekleri Genel Başkanı Fevzi Gümüş'ün törenlere yönelik şikâyetleri verilirken Belediye Başkanının da örgütleri neden dışladığına dair ifadeler yer verilmiştir. Tarafların ifadelerinde karşılıklı olarak Aleviliğin temsilinin nasıl olması gerektiği sorunsalı vardır.

Törenen önceki haberlerin hepsinde Gül'ün katılımı vurgulanmakta ve ayrıca temsil sorununa yer verilmektedir. Kısacası, zemin kurulmuş ve taraflar 'meydan'da yerlerini almıştır.

5.2. 'Meydan'da

Törenlerin ilk gününe yönelik "Hacıbektaş'ta alkışlarla karşılandı: Kimse bizi birbirimizden ayıramayacak" (*Zaman*,16.08.2008) ve "Hacı Bektaş'ta protestolu kutlama" (*Radikal*,16.08.2008) başlıklı haberlerde Gül'ün söylemleri aktarılmıştır. Gül'ün üzerinde ısrarla durduğu nokta, Anadolu'daki kimlik zenginliğidir. Ancak zenginlikten bahsedilirken Alevilik bir yandan zenginliğin bir parçası olmakta, diğer yandan resmi ideolojinin zenginlik söylemi içinde kaybolmakta, [yani] aslında Serçeşme'deki 'meydan'da Alevilere dair bir şey söylenmemektedir.

Zaman, *Radikal* ve *Birgün*'ün törenlerin ilk gününe yönelik haberlerinde benzer biçimde Gül'ün türbeyi ziyaret ettiği, külliye içindeki Aslanlı Çeşme'den eliyle su içtiği ve aşevi ile meydanevini gezdiği söylenmiştir. Aktarılan bu bilgiler siyasetin kendisini Aleviler arasında konumlandırmaya çalışması açısından önemlidir. Böylece siyaset "hac" görevini yerine getirmiş olmaktadır.

Radikal'de *Zaman*'dan farklı olarak protestolara ve Seyfi Oktay'ın konuşmamasına değinilmiştir: "Seyfi Oktay Konuşamadı", "Kültür Bakanı Günay Yuh Sesleri Arasında Kürsüde", "Cumhurbaşkanına da Protesto" alt başlıklarında protestolara yönelik vurgular varken protestoların olumsuzlanması da söz konusudur. "Katiller hesap verecek.", "Türkiye laiktir, laik kalacak" sloganları ile "Cumhurbaşkanı sen buraya yakışmıyorsun" pankartında dönemin kutuplaşmış siyasetinin yansıması vardır. Kültür ve Turizm Bakanı Ertuğrul Günay ise kurucu unsur olarak Hacı Bektaş'tan bahsederken Berat Kandili kutlaması yaparak Hacı Bektaş Veli'yi Sünni zemin üzerinde değerlendirmektedir.

"Gül, Hacıbektaş'ta birlik mesajı verdi" (*Radikal*, 17.08.2008) başlıklı haberde de *Radikal* "Gül'ün birlik mesajlarına protestoların gölgesi düştü" diyerek yine protestolar üzerinde durmuştur. "Kimseyi asimile etmedik" alt başlığında yine Gül'ün zenginlik söylemi üzerinde durulmakta ve Gül asimilasyon politikalarını yok saymaktadır.

Sol duruşlu *Birgün*'ün törenlere yönelik yaptığı "Alevilerden Gül'e 'İşgal' Protestosu"(17.08.2008) başlıklı ilk haberde; başlıktan itibaren

Alevi kimliği, protesto ve protestonun gerekçesi olan kürsü işgali vurgulanmıştır. Haberin Cumhurbaşkanı ve Kültür Bakanı ile ilgili bölümlerindeki bilgiler diğer gazetelerle benzer olmakla birlikte başlıktan da anlaşılacağı üzere, Aleviler ve protestolar üzerinde vurgu vardır. ABF Başkanı ile Pir Sultan Abdal Dernekleri Başkanının [sözlerine yer verilmiştir.]

“Asıl Ben Protesto Ediyorum”(18.08.2008) başlıklı haberde *Birgün* yine protestoya vurgu yaparak Seyfi Oktay’ın kürsüyü terk etmesine yer vermiştir. Protestoların Oktay’ın konuşması ile başlamasının tesadüf olduğu, diğer gazetelerde yazıldığı aksine, Oktay’ın kürsüden inmesinin protestoların gürültüsü yüzünden değil, Cumhurbaşkanı personelinin engellemesi yüzünden gerçekleştiği, Oktay ile yapılan [röportaja dayandırılarak vurgulanmıştır.]

“Aleviler Gül’ü Samimi Bulmadı”(18.08.2008) başlıklı haberde *Birgün*, Gül’ün konuşmasının içeriği ve yine kürsü işgali konusunu işlemekte, CEM Vakfı, ABF ile AABF gibi farklı örgütlerin de [görüşlerine yer vermektedir.]

5.3. ‘Meydan’dan Sonra

Necdet Saraç “Hacıbektaş Çıkarması da Tutmadı” (*Birgün*, 23.08.2008) başlıklı köşe yazısında “kendi Aleviliğini yaratma” çabasından söz ederek Erdoğan’ın Reha Çamuroğlu üzerinden yaptığı Alevi Açılımı’nın aynısını bu defa Gül’ün Selmanpakoğlu üzerinden yapmaya çalıştığını vurgulamaktadır. Yazar *Birgün*’ün önceki haberinde olduğu gibi başarısızlık nedeni olarak samimiyetsizlik üzerinde durmaktadır. Bu samimiyetsizliğin [göstergeleri] ise Alevi dostu görünüp cemevlerini inanç yeri saymamak, AİHM kararlarına rağmen din derslerini zorunlu tutmak, Serçeşme’de ‘Berat Kandili’ kutlaması yapmak, Hacı Bektaş Dergâhı’nı müze olarak görmek, müftülükler adına çıkarılan broşürleri misyoner bir biçimde Alevilere dağıtmak, Hacıbektaş’ta alanın giriş çıkışlarını kontrol altına alarak alanı girişleri yasaklamak, kürsüyü işgal etmek, kürsüde Aleviler dışında herkesi konuşurmak, Hacı Bektaş Dostluk ve Barış Ödülü’nü almak için kürsüye davet edilen eski Adalet Bakanı Seyfi Oktay’ın konuşmasına tahammül edememek ve konuşmasını yarıda kestirmek, Belediye Başkanına da ‘konuşmanı kısa kes’ diye uyarıda bulunmaktır. Yazarın

dikkat çektiği bir diğer nokta da AKP'nin, kendisiyle işbirliği yapan Reha Çamuroğlu ve Ali Rıza Selmanpakoğlu gibi isimlerin bile Aleviler konusunda Sünni İslam'dan farklı şeyler söylemesine tahammül edememesidir.

Zaman'da *Aksiyon*'dan alıntı yapılarak verilen "Alevilerde ulusalcı 'derin' kavga"(26.08.2008) başlıklı haberde törenler hakkında örgütler ve belediye arasındaki anlaşmazlığa yer verilerek yine temsil tartışmasına değinilmektedir. Haberde kavga, bölünme, hizipleşme, ayrışmanın törenlere damga vurduğu, ilk kez bu kadar derin bir bölünme yaşandığı vurgulanmaktadır. Kavgalı ortamın Cumhurbaşkanının katılımı ile yumuşadığı söylenerek Gül'ün katılımı üzerinde durulmaktadır. Gerilimli ortamı Gül'ün mesajlarının yumuşattığı, törenlerin son zamanlarda sönük geçmesine karşın Gül'ün gelişle hareketlendiği, hatta seçimlerde ona oy vermeyen Alevilerin onu görünce sevindiği, özellikle Kayseri'den Alevilerin geldiği ve onu bağrına bastığı söylenmekte; Gül'ü protesto eden pankart ve sloganlardan söz edilmemektedir. Sadece Aleviler arasındaki bölünme değil, Sol'un kendi içindeki bölünme de Baykal ve Sangül üzerinden bir yıl önceki törenlere atıfta bulunarak verilmiş, CHP'nin önceki yıldan beri [törenlere] katılmaması ve Alevilerin partiye kızgınlığı vurgulanmıştır. Burada Alevi örgütleri ve sol partiler kavgacı, Cumhurbaşkanı ve sağ birleştirici konumda [gösterilmektedir.] Merkeze yakın durmasına ve Gül'ü davet etmesine rağmen Belediye Başkanı da eleştirilerden kurtulamamaktadır. Törenlerden önce Aleviliği İslam dışı gören örgütlere yer vermeyeceklerini söyleyen Başkan ile röportaj yapıp Başkanın söylemleri sahiplenilirken, bu haberde [başkanın] ADD Genel Yürütme Kurulu üyeliği, emekli orgeneral kimliği, Ergenekon soruşturmasında tutuklanan Şener Eruygur ile olan yakın ilişkisi üzerinde durulmakta ve başkanın sahiplenmekten vazgeçilmektedir. Kısacası, "postun sahibi kim" sorunsalından hareketle dernekleri ve Alevi tabanını analiz etmeye çalışan haberden, postun ne Aleviliği İslam dışında gördüğü iddia edilen örgütlere ne de "Ergenekoncular" ile adı geçen ulusalcı bir belediye başkanına ait olamayacağı [görüşü okunmaktadır.]

6.Sonuç

Değişen zaman ve zemindeki tüm bu söylemler, ortodoksinin heterodoks bir alan içinde kendini inşa sürecini göstermiştir. Siyasetin

söylemlerinde Hacı Bektaş Veli, ortodoksinin Müslümanlık ve Türklük çerçevesinde içselleştirdiği bir kişiliğe dönüşmektedir. Alevilerle doğrudan ilgili bir törende Alevilerin adı kullanılmamakta, Alevi kültüründen bahsedilmeyip Alevilik zenginlik söylemleri içinde yok [edilmektedir.] Medya üzerinden konuya bakıldığında ise, her ne kadar farklı medya grupları ele alınsa da [bunların] çoğunlukla benzer söylemler kullandıkları görülmektedir. Muhafazakâr kesime hitap eden *Zaman*'ın ve liberal duruşlu *Radikal*'in haberleri resmi söyleme uygun bir çizgide biçimlendirdiği görülmektedir. Özellikle *Zaman*'da Gül'ün törenlere katılımı üzerinde çok durulmuş, sürekli olarak Hacıbektaş'a gelenlerin Cumhurbaşkanıya olumlu yaklaştıkları vurgusu yapılarak ve protestolardan bahsedilmeyerek Gül ile Aleviler arasındaki ideolojik fark belirsizleştirilmiştir. *Radikal* çoklukla protestoları verirken Cumhurbaşkanı'nun birlik mesajlarına ve makamına yönelik vurgusu Aleviler için kavgacı bir profil çizmekte ve böylece egemen ideolojiye uygun bir söylem kurulmaktadır. Temsil tartışmaları da ortodoksinin istediği biçimde Aleviliğin senkretik yapısına uygun olmayan bir çerçeve içinde İslam içi-dışı tartışmaları zeminine çekilmektedir. Gerek alanın sözlü kültüre dayanması gerek süre zenginliği nedeniyle temsillerin çokluğu, egemen ideolojinin biçimlendirme politikası için uygun zemini de sağlamıştır. Çünkü temsil tartışmalarında Aleviliğin İslam içinde ve dışında olup olmadığının gündeme getirilmesi, bu tartışmaların egemen söylemin Aleviliği inşa etme sürecinde Aleviliğin senkretik yönünün istismar edilmesini sağlamasından dolayı Aleviliğin kendi içindeki taraflarını, farkında olmayacakları biçimde birini seçmeye mecbur kılmaktadır. Böylece Aleviliğin iç bileşenlerine uygun olmayan bir tarafın diğerini hepten reddettiği bu metazori seçim tartışması, egemen söylemin istediği temsillere "hurka giydirmesinin" meşru zeminini de kurmuş olmaktadır. Özellikle *Zaman*'da temsil konusu ayrıntılı olarak ele alınarak Alevilik İslam içinde biçimlendirilmeye çalışılmıştır. Ayrıca Aleviliği İslam dışı gördüğü iddia edilen örgütlere törenlerde yer vermediğini söyleyen Belediye Başkanı bu yönüyle sahiplenilirken ulusalcı yönünden dolayı [bu sahiplenmeden] vazgeçmiştir. Diğer bir deyişle; Alevi-Bektaşî kültürünün içinde olan isimler [ilgili gazetelerin] kendi ideolojilerine hizmet ettiği ölçüde sahiplenilmektedir. Sol duruşlu *Birgün* de protestolar ve

kürsü işgali üzerinde durup röportajlar yaparak olayların arka planını vermeye çalışmıştır. Ancak hepsinden önemlisi, Necdet Saraç'ın yazısında konuya Alevilerin açısından bir bakışın [izlenebilmesidir.] Görülmektedir ki özellikle muhafazakâr medya ile merkez medya devletin ideolojik bir aygıtı olarak resmi söylemi yeniden üretmektedir. Aleviliğe ait öğeler egemen söylem içinde biçimlendirilerek içselleştirilmektedir. Böylece egemen söylem Aleviliği yavaşça "kendisinin bir parçası [haline] gelmiş bir Alevilik" olarak ehlileştirirken, ideolojisini medya ile gündelik yaşam içinde yeniden ve yeniden üretmiş olmaktadır.

Kaynakça

- ALTHUSSER, Louis, *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, Çev.Alp Tümertekin, İthaki Yay., İstanbul, 2003.
- ATA, Kelime, "'Sema'dan 'Semah'a", *Pir Sultan Abdal*, S.50, 2002.
- AYDIN, Erdoğan, "Cumhuriyetin Kuruluşunda Din Devlet İlişkileri ya da Türk ve Sünni Bir Ulusun İnşası", *Pir Sultan Abdal*, S.30, Ocak 1999.
- BOZKURT, Fuat, *Çağdaşlaşma Sürecinde Alevilik*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2006.
- _____, _____, *Toplumsal Boyutlarıyla Alevilik*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2005.
- BRUINSEN, Martin van, "Kurds, Turks and the Alevi Revival", *Middle East Reports*, Summer 1996, erişim 2009-08-16,
http://www.let.uu.nl/~Martin.vanBruinssen/personal/publications/Alevi_revival.htm
- COŞKUN, Zeki, *Öteki Sivas*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1995.
- ÇAMUROĞLU, Reha, "Türkiye'de Alevi Uyanışı", *Alevi Kimliği*, Ed.T.Olsson, E.Özdalga,C.Raudvere, Çev.Bilge Kurt Torun, Hayati Torun, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2003.
- DRESSLER, Markus, "Alevi Geleneğinin Dinsel Boyutları", *Bilgi Toplumunda Alevilik*, Haz. İbrahim Bahadır, Çev. Aydın Ayhan, Hasan Coşkun, Bielefeld Alevi Kültür Merkezi Yayınları, Genç Ofset, Ankara, 2003.
- _____, _____, "Inventing Orthodoxy: Competing Claims for Authority and Legitimacy in the Ottoman-Safavid Conflict", *Legitimizing the Order: The Ottoman Rhetoric of State Power*, Karateke, Hakan T. (Author) Reinkowski, Maurus (Author), Publisher: Brill, N.H.E.J., N.V. Koninklijke, Boekhandel en Drukkerij, 2005,
<http://site.ebrary.com/lib/ege/docDetail.action?docID=10171691&p00=alevi>, erişim 2009-11-16
- _____, _____, "The Modern Dede Changing Parameters for Religious Authority in Contemporary Turkish Alevism", *Speaking for Islam: Religious Authorities in Muslim Societies*, Krämer, Gudrun (Editor) Schmidtke, Sabine (Editor), Brill Academic Publishers, Leiden-Boston 2006,
<http://site.ebrary.com/lib/ege/docDetail.action?docID=10234950&p00=alevi>, erişim 2009-11-16

- ERDEMİR, Aykan, "Tradition and Modernity: Alevi's Ambiguous Terms and Turkey's Ambivalent Subjects", *Middle Eastern Studies*, Vol. 41, No. 6, 937 – 951, November 2005.
- ERMAN, Tahire, Emrah Göker, "Alevi Politics in Contemporary Turkey", *Middle Eastern Studies*, Vol.36, No.4, October 2000.
- İRAT, Ali Murat, "Toplumsal Belleğin Yitişi", *Radikal*2, 25.03.2007
- KAHRAMAN, Hasan Bülent, *Postmodernite ile Modernite Arasında Türkiye*, Everest Yay., İstanbul, 2004.
- KEHL-BODROGI, Krisztina, "Almanya'da Alevi Din Politikası ve Din Dersleri Konusu", *Bilgi Toplumunda Alevilik*, Haz. İbrahim Bahadır, Çev. Aydın Ayhan, Hasan Coşkun, Bielefeld Alevi Kültür Merkezi Yayınları, Genç Ofset, Ankara, 2003.
- KONGAR, Emre, *Tarihimizle Yüzleşmek*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2006.
- KORKMAZ, Esat, "Hacıbektaş'taki Yürek Vuruşları", *Nefes*, S.35, Eylül 1996.
- MELIKOFF, Irene, *Hacı Bektaş Efsanesinden Gerçeğe*, Cumhuriyet Kitap Kulübü Yayınları, İstanbul, 1999.
- NORTON, J.D., "Bektashies in Turkey", *Islam in the Modern World*, Denis MacEoin, Ahmed Al-Shahi(eds.)Taylor & Francis, 1983.
<http://books.google.com/books?id=67AOAAAAQAAJ&printsec=frontcover&hl=tr&v=onepage&q=&f=false>, erişim 2009-08-20
- _____, J.D., "The Turks and Islam", *World's Religions : Islam*, Clarke, Peter (ed), Routledge, 2000,
<http://site.ebrary.com/lib/ege/docDetail.action?docID=10035298&p00=alevi>, erişim 2009-11-16
- OĞUZ, Burhan, "Anadolu Aleviliğinin Kökenleri", *Alevilik Üstüne Ne Dediler*, Der.Cemal Şener, Ant Yayınları, İstanbul, 1990.
- ÖNDER, Mehmet, "30 Yıllık Bir Hatıra: Hacı Bektaş Dergâhu Nasıl Açıldı?", *Hacı Bektaş Veli Dergisi*, S.1, 1994
http://www.hbektasveli.gazi.edu.tr/dergi_dosyalar/01-35-39.pdf, erişim 2009-12-01
- ÖZALP, Hüseyin, "Siyasetçiler Hacıbektaş'ta buluşuyor", *Sabah*, 15.08.2003,
<http://arsiv.sabah.com.tr/2003/08/15/p02.html>, erişim 2009-08-28
- ŞENER, Cemal, *Alevi Sorunu Üstüne Düşünceler*, Ant Yayınları, İstanbul, 1994.
- VORHOFF, Karin, "Türkiye'de Alevilik ve Bektaşilikle İlgili Akademik ve Gazetecilik Nitelikli Yayınlar", *Alevi Kimliği*, Ed.T. Olsson, E. Özdalga, C.Raudvere, Çev. Bilge Kurt Torun, Hayati Torun, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2003.
- YALÇINKAYA, Ayhan, "Cumhuriyet Alevilerin Karşılıksız Aşkı mı?", *Birgün*, 03.11.2008,
http://www.birgun.net/research_index.php?category_code=1225409639&news_code=1225667643&year=2008&month=11&day=03, erişim 2009-10-27
- ZEIDAN, David, "The Alevi of Anatolia", *Middle East Review of International Affairs*, Vol. 3, No. 4, December 1999,
<http://meria.idc.ac.il/journal/1999/issue4/zeidan.pdf>, erişim 2009-08-10

- "Alevi örgütleri yine bölündü", erişim 2009-09-01,
www.radikal.com.tr/Default.aspx?aType=Detay&Date=04.06.2008&ArticleID=892987
- "Aleviler Gül'ü Samimi Bulmadı", erişim 2009-09-01,
www.birgun.net/actuel_2008_index.php?news_code=1219009224&year=2008&month=08&day=18
- "Alevilerde ulusalcı 'derin' kavga", erişim 2009-09-01,
www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=730366&title=alevilerde-ulusalcı-derin-kavga
- "Alevilerden Gül'e 'İşgal' Protestosu", erişim 2009-09-01,
www.birgun.net/actuel_2008_index.php?news_code=1218925437&year=2008&month=08&day=17
- "Asıl Ben Protesto Ediyorum", erişim 2009-09-01,
www.birgun.net/actuel_2008_index.php?news_code=1219009261&year=2008&month=08&day=18
- "Bazı dernekler, Alevileri AB fonları için 'İslam dışı' göstermeye çalışıyor", erişim 2009-09-01, www.zaman.com.tr/yazdir.do?haberno=724983&title=bazi-dernekler-alevileri-ab-fonlari-icin-islam-disi-gostermeye-calisiyor
- "Cumhurbaşkanı Hacıbektaş'ı gelmeyi arzu ediyor", erişim 2009-09-01,
www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=715222&title=cumhurbaskani-hacibektasi-gelmeyi-arzu-ediyor
- "Gül, Hacıbektaş'ta birlik mesajı verdi", erişim 2009-09-01,
www.radikal.com.tr/Default.aspx?aType=HaberDetay&ArticleID=894048&Date=17.08.2008&CategoryID=98
- "Hacı Bektaş törenleri yarın başlıyor", erişim 2009-09-01,
www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetay&ArticleID=893802&CategoryID=77
- "Hacıbektaş'ta alkışlarla karşılandı: Kimse bizi birbirimizden ayıramayacak", erişim 2009-09-01,
www.zaman.com.tr/yazdir.do?haberno=726549&title=hacibektasta-alkislarla-karsilandi-kimse-bizi-birbirimizden-ayiramayacak
- "Hacı Bektaş'ta protestolu kutlama", erişim 2009-09-01
<http://www.radikal.com.tr/Default.aspx?aType=Detay&ArticleID=893908&Date=17.08.2008&CategoryID=78>
- SARAÇ, Necdet, "Hacıbektaş Çıkarması da Tutmadı", erişim 2009-09-01,
www.birgun.net/writer_2008_index.php?category_code=1187090418&news_code=1219445665&year=2008&month=08&day=23